MÜ'MİNÛN SURESİ

Mü'minûn Suresi, yüz on sekiz âyettir ve Mekke'de nazil olmuştur.

Bu Sure-i Celile, kurtuluşa erecek olan Müminlerin sıfatlarını beyan ederek başlıyor ve bu sıfatların, namazlarını huşu ile ve devamlı kılmak, boş sözlerden yüz çevirmek, zekâtlarını vermek, ırzlarını korumak, emanetlerine ve ahdle-rine riayet etmek olduğunu bildiriyor ve işte bu sıfatlan taşıyan Müminlerin Fir-devs cennetlerine vâris olacaktan ve orada ebedî olarak kalacakları ifade ediliyor.

Daha sonra insanın ilk yaratılışı hatırlatılıyor ve topraktan yaratılan insanın üremesi ve geçirdiği evreler beyan ediliyor.

Gökten indirilen yağmura ve onunla çıkarılan bitkilere işaret buyurulu yor. Hayvanlardan ve gemilerden taşımacılıkta istifade edişimiz hatırlatılıyor.

Sure-i Celile'de Nuh (a.s.)ın kıssasına kısaca yer veriliyor. Nuh (a.s.)m kavmini Allah'a ibadet etmeye davet ettiği, kavminin ise, Allah'ın, bir insanı Peygamber göndermeyeceği itirazıyla kendisine karşı çıktıkları anlatılıyor ve kavminin kendisini yalanlaması karşısında Allah Teala'dan yardım isteyen Nuh (a.s.)a şöyle buyuruluyor: "Biz Nuh'a şöyle vahyettik. Gemiyi murakabamız altında ve vahyettiğimiz gibi yap. Nihayet emrimiz gelip tandır kaynaymca, her cinsten ikişer çifti ve daha önce, helak olacakları bildirilenler hariç, aileni alıp gemiye koy. Zulmedenler hakkında bana niyazda bulunma. Çünkü onlar boğulacaklardır." (âyet: 27)

Sure-i Celilede, bundan sonra, helak olan bu kavmin ardından gelen Âd ve Semud kavmi ve onların ahvali anlatılıyor. Onların da Peygamberlerini yalanladıkları- ve sonunda şiddetli bir sarsıntıyla helak olup gittikleri beyan ediliyor.

Hz.Musa'nın ve kardeşi Harun'un, Firavun ve erkânına, Allah'ın emirlerini tebliğ etmek İçin gönderildikleri fakat onların da bu Peygamberlerin davetini kabul etmedikleri ve onları yalanladıkları ve sonunda helak edildikleri haber veriliyor.

Hz. İsa'nın ve annesinin birer mucize oldukları beyan ediliyor.

Resulullah (s.a.v.)in, dini tebliğ ederken, kendilerine tebliğde bulunduğu insanlardan bir.ücret istemediği, ona rabbinin vereceği sevabın yeteceği ve bunun da her şeyden hayırlı olduğu beyan ediliyor.

Müşriklere ve inkarcılara, yeryüzünde olan varlıkların, yedi göğün ve arşın rabbinin kim olduğunun sorulması emrediliyor,

bu sorulara verilecek cevabın, bütün İnsanlığın sahibinin Allah olduğunun itirafı olacağı açıklanıyor ve buyuruluyorki: "O halde nasıl oluyor da aldanıyorsunuz? de." (âyet: 89)
Müşriklerden birine ölüm geldiğinde, tekrar dünyaya dondürülmeyi isteyeceği fakat bunun bir daha mümkün olmayacağı açıklanıyor.
Tekrar dirilişin artık kıyamette Sur'un üfürüldüğü zamanda olacağı, orada herkesin, dünyada yaptıklarının hesabını vereceği ve neticede ceza veya mükâfaata nail olacakları haber veriliyor.
Allah Teala'nın, âhirette kullarına, yeryüzünde ne kadar kaldıklarını soracağı, onların ise bir gün veya bir günün az bir kısmı kadar kaldıklarını söyleyecekleri ifade ediliyor.
Süre-i Celile'nin sonunda Resululah (s.a.v.)in şöyle dua etmesi emrediliyor: "Ey Muhammed, de ki: "Rabbim, bağışla. Merhamet et. Sen, merhamet edenlerin en hayırlıstsm."(âyet: 118)[1]

SURENİN FAZİLETİ

Hz. Ömer (r.a.) diyor ki:
"Resulullah'a vahiy indiği zaman, yüzünde an vızıltısına benzer sesler işitilirdi. Bir gün ona yine vahiy geldi. Biz biraz bekledik. Sonra Resulullah açılıp rahatladı. Kabe'ye yönledi ellerini kaldırıp şöyle dua etti: "Ey Allahım, sen bizlere nimetlerini artır, eksiltme. Bize ikram et, bizi zelil etme sen bize nimet ver. Bizi mahrum etme, Bizi seç başkalannı bize tercih etme. Bizi razı et ve bizden razı ol." ,
Resulullah devamla şöyle buyurdu: "Bana on âyet indirildi. Kim bunların hükümlerini yerine getirirse cennete girer." Sonra Resulullah (s.a.v.) Mü'minun Suresinin başından on âyet okudu.[2]

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1- Müminler muhakkak kurtuluşa ermişlerdir.
Şu Müminler, cehennemin azabından kurtulmuş ve Allah'ın vaadettiği "Firdevs" cennetine vâris olmuşlardır. [3]

2- Öyle müminler ki, onlar, namazlarında huşu içindedirler.
Namaz içinde "Huşu" halinde olmaktan maksat, Allah'tan korkarak ve sükunet içinde namaz kılmaktır. Bu da namaz

kılanın, kalbini sadece namaza vermesi, namaz dışındaki her şeyi kalbinden çıkarması ve namazı diğer bütün şeylere tercih etmesiyle olur. İşte o zaman namaz kılan kişi, rahatlık hisseder ve kıldığı namazdan zevk alır. İşte bu şeklide namaz kılan kimse hem kalben hem de vücutça sükunet hisseder, huzur içinde olur. Âyet-i Kerime'de işte böyle bir müminin kurtuluşa ereceği beyan edilmektedir.
Muhammed b.Sîrîn diyor ki: "Resulullah'ın sahabileri namaza kalkarken, gözlerini göğe doğru dikiyorlarmış. Bu âyet-i kerime inince artık gözlerini secde yerine çevirmişlerdir. [4]

3- Onlar ki boş sözlerden yüz çevirirler.
Âyet-i kerimede zikredilen boş sözler, Allah'a ortak koşmayı, günah işlemeyi ifade eden sözleri ve diğer boş söz ve davranışları kapsamaktadır. Müminin kurtuluşa erebilmesi için bütün bu çeşit söz ve davranışlardan kaçınması gerekir. [5]

4- Onlar ki zekâtlarını verirler.
Müminin kurtuluşa erme şartlarından biri de, zekatını gereği gibi vermesidir. Burada ifade edilen zekâttan maksat, fakirin, zenginin malı üzerindeki hakkıdır. Bu sure Mekke'de nazil olmuştur. Hukukî anlamda zekât vermeyi emreden âyet ise Medine'de nazil olmuştur. Bu sebeple bu âyette zikredilen zekâttan maksat "Fakirin, zenginin malı üzerindeki hakkıdır." denmiştir. [6]

5- Onlar ki ırzlarını korurlar. [7]

6- Ancak eşleri ve sahip oldukları cariyeleri hariç. Bundan (Bunlarla olan helal ilişkilerinden) dolayı kınanamazlar. [8]

7- Kim bunun ötesine geçmek isterse, işte onlar, haddi aşan mütecavizlerdir.
Müminlerin kurtuluşa erme şartlarından biri de, ırzlarını, Allah'ın haram kıldığı şeylerden korumalarıdır. Mümin, zina, Iivata ve benzeri şeylerden uzak olmalıdır. Ancak, Allah'ın kendilerine helal kıldığı hammlanyla veya sahibi bulunduğu cariyleryile olan münasebeti helaldir. Bunlarla ilişki kurmasından dolayi kınanmaz. Kim, cariyeleriyle ve eşleri dışındakilerle münasebet kurmak isterse işte onlar, Allah'ın koymuş okluğu sınırları aşmışlardır ve kurtuluşa ereme-mişlerdir.

Müfessirler, bu âyet-i kerimenin de Mut'a nikâhının yasak olduğunu gösterdiğini söylemişlerdir. Zira, Mut'a nikahıyla evlenilen kadın, kendisiyle evİenen erkeğin ne eşidir, ne de cariyesi. Dolayısiyle böyle bir evlilik haramdır. [9]

8- Öyle müminler ki onlar, emanetlerine ve vaadlcrinc riayet ederler.
Müminlerin kurtuluşa erme şartlarından biri de, kendilerine verilen emanetleri muhafaza edip yerine getirmeleri ve yaptıkları akitleri ifa etmeleridir. Bunlar, müminleri münafıklardan ayıran sıfatlardandır.
Peygamber efendimiz (s.a.v.) bu hususta bir Hadis-i Şerifi'nde şöyle buyuruyor:
"Münafıkın alâmeti üçtür. Konuştuğu zaman yalan söyler, kendisine bir şey emanet edildiğinde emanete hıyanet eder. Bir şey vaadettiğinde vaadinden döner. [10]

9- Onlar ki namazlarına devam ederler.
Müminin kurtuluşa erme şartlarından biri de, namazlarını vaktinde eda etmesidir.
Allah Teala, mümini kurtuluşa erdirecek sıfatlardan birincisi olarak ta sonuncusu olarak ta'namazı zikretmiştir. Bu da namazın ne kadar önemli bir ibadet olduğunu göstermektedir.
Peygamber Efendimiz (s.a.v.) namazın önemini belirten bir Hadis-i Şerifinde Muaz b.Cebel'e şöyle buyurmuştur:
"Ben sana bu işin başını, direğini (be! kemiğini) ve zirvesini haber vereyim mi?" Muaz: "Evet, ey Allah'ın Resulü." demiş ve Resulullah şöyle buyurmuştur: "Bu işin başı İslâm'dır. Direği namazdır, zirvesi decihaddır.. [11]
Diğer bir Hadis-i Şerifte de şöyle buyuruluyor: "Abdullah b.Mes'ud diyor ki:
"Resulullah (s.a.v.)e dedim ki: "Ey Allah'ın Resulü, amellerin hangisi Allah'a daha sevimlidir?" Resulullah buyurdu ki: "Vaktinde kılınan namazdır." "Sonra hangisidir?" diye sordum. Resulullah* "Anneye babaya iyilikte bulunmaktır." buyurdu. "Sonra hangisidir?" diye sordum. Resulullah "Allah yolunda cihad etmektir." buyurdu. [12]

10-11- İşte Firdcvs cennetine varis olacak olanlar onlardır. Onlar orada ebediyyen kalacaklardır.

Firdevs cenneti, cennetlerin en üstünlerinden biridir. Peygamber Efendimiz bir Hadis-i Şerifı'nde "Firdevs" cennetini överek şöyle buyuruyor:
"Şüphesiz ki cennette yüz derece vardır. Allah onları, kendi yolunda cihad edenler için hazırlamıştır. Her derecenin arası gökle yer arası kadardır. Siz, Allah'tan dilediğiniz zaman Firdevs cennetini dileyin. Zira o cennetlerin en orta-sındadır ve en yücesidir. Onun üzerinde rahman olan Allah'ın arşı bulunmaktadır ve cennetin ırmakları oradan fışkırmaktadır. [13]
Taberi bu âyet-i kerimeyi izah ederken, Müminlerin, Firdevs cennetine mirasçı olmaları ifadesinin şöyle izah edildiğini rivayet etmektedir: "Her insan için cennet ve cehennemde bir yer vardır. Kâfirler cehenneme girince onların cenneteki yerlerine müminler mirasçı olurlar ve o yerler de kendilerinin olur." [14]

12- Yemin olsun ki biz insanı, süzülmüş özlü balçıktan yarattık.
Katade bu âyet-i kerimeyi şu şekilde izah etmiştir. "Şüphesiz ki biz, insanların atası Âdem'i, süzülmüş bir balçıktan yarattık."
Mücahid ve İbn-i Abbas ise şöyle izah etmişlerdir: "Şüphesiz ki biz, Âdem'in evlatları olan insanİan, topraktan yaratılan Âdem'in sulbünden süzülen sudan yarattık. [15]

13- Sonra onu "Nutfc" halinde müstahkem bir karargâh olan rahme yerleştirdik.
Sonra biz insanı nutfe halinde karar kılacağı ve çocuk için uygun bir yer kıldığımız anne rahmine yerleştirdik. [16]

14- Sonra "Nutfe"yi kan pıhtısı haline getirdik. Kan pıhtısını bir çiğnem et yaptık. Bir çiğnem eti kemiklere çevirdik. Kemiklere de et giydirdik. Sonra onu bambaşka bir varlık yaptık. Şekil verenlerin en güzeli olan Allah ne yücedir.
Sonra, anne rahmine yerleştirdiğimiz nutfe'yi kan pıhtısına dönüştürdük. Kan pıhtısını da bir çiğnem et yaptık. O bîr çiğnem eti kemiğe dönüştürdük. Sonra o kemikleri etle kapladık. Sonra insanı bambaşka bir varlık haline getirdik. Zira ona ruh üfledik. Ondan önce ise sadece bir şekilden ibaretti. Şekil verenlerin en güzeli olan Allah ne kadar yücedir.
Âyet-i kerimede "Sonra da onu bambaşka bir varlık yaptık" ifadesi geçmektedir. Bundan maksat, cansız olan insana ruh üflenerek canlı hale gelmesidir. Veya annesinin karnında olan insanın annesinden doğarak çeşitli aşamaları geçirmesidir.

Yahut çocukluk dönemini geçip güçlü kuvvetli hale gelmesidir. [17]

15- Sonra siz, bunun ardından mutlaka ölürsünüz. [18]

16- Sonra da hiç şüphesiz ki siz kıyamet günü diriltileceksiniz.
Ey İnsanlar, sizleri apayn bir yaratık haline getirmemizden sonra, dünyada eceliniz dolunca mutlaka öleceksiniz. Tekrar, sizi yarattığımız toprağa döneceksiniz. Kıyamet kopunca da topraktan diriltileceksiniz ve herkes yaptığının karşılığını görecektir. [19]

17- Şüphesiz biz, üzerinizde yedi yol (gök) yarattık. Biz, yarattığımız varlıklardan gafil değiliz.
Müfessirlerin büyük çoğunluğu bu âyette zikredilen "Yedi yof'dan maksadın, diğer âyetlerde de zikredildiği gibi "Yedi gök" olduğunu söylemişlerdir. Bazıları da demişlerdir ki: "Göklerin "Yol" olarak ifade edilmesi, orada bulunan gezegenlerin yörüngelerinin bulunması ve Meleklerin göklerde hareket etmel erindendir,"
Bazı müfessirler de burada ifade edilen "Yedi yol"u "Yedi tabaka" olarak izah etmişlerdir. [20]

18- Biz, gökten belli ölçüde su indirdik tc onu yeryüzünde durdurduk. Şüphesiz biz, onu gidermeye de kadiriz.
Biz, gökten belli miktarda yağmur indirdik. O yağmuru çokça yağdırarak yeryüzünü suya boğmadık. Sonra o yağmurlun yeryüzünde depoladık. Nehirlerin, pınarların ve kuyuların kaynağı yaptık. Şüphesiz ki biz, gökten indirdiğimiz bu yağmurları gidermeye de kadiriz. Bunları giderdiğimiz takdirde sizler ve hayvanlarınız susuzluktan Ölürsünüz, bitkileriniz bitmez olur: [21]

19- Biz o su ile sizin için hurmave üzüm bahçeleri yarattık. O bahçelerde sizin için birçok meyveler vardır. Siz, onlardan yersiniz.
Biz, gökten indirdiğimiz o su ile, sizin için hurma bahçeleri ve üzüm bağları meydana getirdik. O bahçe ve bağların içinde sizin için daha başka meyveler de vardır. Sizler, o bahçelerin meyvelerinden yersiniz. [22]

20- Ayrıca o su ile Tur-i Sina'da yetişen bir ağaç bitirdik ki, meyvesi yağlıdır, yiyenlere katıktır.
Yine biz, gökten indirdiğimiz o yağmurlarla, Sina dağında biten zeytin ağacını var ettik. O zeytin ağacı, kendisinden yağ üretilen zeytin verir. Ve bu yağ, yiyenler için bir katıktır.
Âyet-i Kerimede geçen "Tur-i Sina" yani, Sina dağı, Abdullah b.Abbas ve İbn-i Zeyd'e göre, Hz.Musa'nın üzerine çıkarak Allah Teala ile konuştuğu Sina çölünde bulunan dağdır. Bu izaha göre zeytinin asıl vatanı bu dağdır. Taberi bu görüşü tercih etmiştir.
Katade ve Dehhak'tan rivayet edilen başka bir görüşe göre ise buradaki "Sina" kelimesi "Güzel olan" anlamına gelmektedir.
Mücahid'den nakledilen bir görüşe göre de burada zikredilen "Sina" kelimesi "Mübarek kılınmış" anlamına gelmektedir.
Bu iki izah tarzına göre âyetin mânâsı şöyle olur: "Biz, gökten indirdiğimiz yağmurla, mübarek dağlarda biten veya güzel olan dağlarda biten zeytin ağacını var ettik."
Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bir Hadis-i Şerifinde zeytinin kıymetine işaret ederek şöyie buyurmaktadır:
"Zeytin yağım yeyin ve onu sürünün. Zira o, mübarek bir ağaçtandır. [23]

21- Şüphesiz sizin için hayvanlarda da ibretler vardır. Size, karınlarından çıkan sütlerden içiririz. Sizin için onlarda daha birçok menfaatler vardır. Ayrıca onlardan yersiniz de. [24]

22- Bir de onların üzerinde ve gemilerin üstünde taşınırsınız.
Allah Teala bu âyet-i kerimelerde, hayvanlarda insanlar için ne gibi menfaatler var ettiğini beyan ediyor, insanlann bunları düşünerek öğüt almalarını ve rablerine kullak etmelerini istiyor.
İnsanlar, hayvanın kam ile işkembesi arasından çıkan sütünü içerler. Onların yavrularından faydalanırlar. Derilerinden, tüylerinden, yünlerinden ve kıllarından menfaatlenîrlcr. Etlerinden yerler. Sırtlarına bîneler ve onlara çeşitli yüklerini taşıtırlar.
Ayrıca insanlar, denizde yüzen gemilerle de yüklerini taşırlar ve istedikleri yerlere giderler. [25]

23- Yemin olsun ki biz Nuh'u, kavmine Peygamber olarak göndermiştik de onlara: "Ey kavmim, Allah'a ibadet edin. Sizin,

ondan bıışka hiçbir ilahınız yoktur. Hâlâ korkmayacak mısınız?" demişti.
Allah Teala:, bundan önceki âyetlerde, insanlığın var edilişini beyan edip onlara verdiği çeşitli nimetleri saydıktan sonra bu âyet-i kerimede, insanların, rablerinin emrine isyan ettikleri ilk dönem olan Hz. Nuh dönemini beyan ediyor ve buyuruyor ki: "Şüphesiz ki biz Nuh'u, kavmine Peygamber olarak göndermiştik. Tâ ki onları hakka davet etsin, bizden başka, taptıkln şeylerden uzaklaştırsm.
Nuh, kavmine şöyle demişti: "Ey kavmim, Allah'a kulluk edin. Sizin için Allah'tan başka tapılmaya layık olan hiçbir ilah yoktur. O hakle hâlâ Allah'ı bırakıp ta başka şeylere tapınmaktan kaçınmayacak mısınız? Bunu yaparken, Allah'ın sizi cezalandırmasından korkmuyur musunuz? [26]

24- Bunun üzerine, kavminin ileri gelen kâfirleri şöyle dediler: "Bu, sizin gibi beşer'den başka bir şey değildir. Üzerinizde üstünlük sağlamak istiyor. Eğer Allah, Peygamber göndermek isteseydi, mutlaka Melekleri gönderirdi. Biz, geçmiş atalarımızdan böyle bir şey işitmedik. [27]

25- O, ancak kendisinde delilik bulunan bir adamdır. Hele onu bir süreye kadar gözetleyin bakalım."
Nuh'un, kavmini hakka davet etmesi üzerine, onların, insafa gelip, tevhid inancına yönelmeleri gerekirken inkârlarında inatçılık etmişler ve kendilerini savunarak şu gerçekleri ileri sürmüşlerdir. "Nuh size üstünlük sağlamak istiyor. Halbuki aslında onun hiçbir üstünlüğü yoktur. Çünkü o da sizin gibi bir insandır E«er Allah, Peygamber göndermek isteseydi, onun gibi bir insan değil, Meleklerden bir Peygamber gönderirdi. Ayrıca bizler, bir insanın, Peygamber olarak gönderildiğini atalarımızdan da duymadık. O hakle Nuh, deliden başka bir şey değildir. Onun sonu kötüdür. Bekleyin bakalım ne olacaktır. [28]

26- Nuh: "Rabbim, beni yalanlamalarına karşılık bana yardım et." dedi.
Kavmini dokuz yüz elli sene dine davet eden Nuh, iman etmelerinden ümidini kesince, rabbine sığındı ve ona şöyle dua etti: "Ey rabbim, bunların beni yalanlamalarına karşılık sen bana yardım et."

Diğer bir âyette de Nuh aleyhisselamın duası şöyle beyan: edilmektedir; "Nuh da rabbine: "Mağlup oldum bana yardım et." diye dua etmişti. [29]

27- Biz de Nuh'a şöyle vahyettik: "Gemiyi murakabamız altında ve vahyettiğimiz gibi yap. Nihayet emrimiz gelip tandır kaynayınca, her cinsten ikişer çifti ve daha önce helak olacakları bildirilenler hariç, aileni alıp gemiye koy. Zulmedenler hakkında bana niyazda bulunma. Çünkü onlar boğulacaklardır.
Nuh, kendini yalanlayan kavmine karşı bizden yardım isteyince biz ona şöyle vahyettik: "Sen, denetimimiz altında ve sana öğrettiğimiz şeklide gemiyi yap. sana, kavmine helak etme emrimiz gelip tandırdan su fışkırttığı zaman da, her türlü hayvandan bir çifti, bir de daha önce, helak edilecekleri hakkında hüküm verilenler dışında aileni o gemiye bindir. Zalimler hakkında benden birşey isteme. Zira onlar, mutlaka boğulacaklardır." [30]

28- Sen ve beraberindekiler gemiye yerleşince: "Bizi, zalim kavimden kurtaran Allah'a hamdolsun" de. [31]

29- Rabbim, beni hayırlı bir yere kondur. Sen, konukîayanların en hayırlısısın."
Ey Nuh, sen ve beraberinde gemiye aldığın varlıklar, geminin içinde tam olarak yerleştiğiniz zaman, seni, zalim olan kavminden kurtaran rabbine hamd et, onu, layık olduğu sıfatlarla öv. Gemi karaya oturup ondan çıkacağın zaman da; "Rabbim, sen beni hayırlı bir yere indir. Sen, indirenlerin en hayırhsısın." diye dua el. [32]

30- Şüphesiz ki bunda nice ibretler vardır. Doğrusu biz, insanları imtihan ederiz.
Ey Muhammed, şüphesiz ki, Nuh'u yalanlayan kavmini suda boğup., Nuh'u ve ona iman edenleri kurtarmamızda, senin kavmin için büyük ibretler vardır. Seni yalanlamaları halinde onlarında akıbetleri perişan olacaktır. Şüphesiz ki biz, Peygamberler göndererek ve geçmişteki yaptıklarımızı zikrederek insanları imtihan ederiz. Onların ne yaptıklarını ortaya koyarız, ve ona göre yaptıklarının karşılığını veririz. [33]

31- Sonra onların ardından başka bir nesil yetiştirdik. [34]

32- Onlara da kendilerinden bir Peygamber gönderdik. O da kavmine: "Allah'a ibadet edin. Sizin ondan başka hiçbir ilahınız yoktur. Hâlâ korkmayacak mısınız?" dedi,
Allah Teala bu âyetlerde, Hz. Nuh'dan sonra gelen kavme de, kendilerinden bir Peygamber gönderdiğini ve o Peygamberin de kavmini, Allah'a kulluk etmeye davet ettiğini, ondan korkmaya çağırdığını zikretmektedir.
Taberi, burada açıkçe ismi zikredilmeyen Peygamberin, Salih aîeyhisse-lam, kavmin de Semud kavmi olduğunu söylemektedir. Bu kavmin, Âd kavmi, Peygaberin de Hud aleyhisselam olduğunu söyleyenler de vardır. [35]

33- Kavminin, inkâr eden, âhirete kavuşmayı yalanlayan ve dünya hayatında refah içinde yaşattığımız ileri gelenleri şöyle dediler: "Bu, sizin gibi bir beşerden başka birşey değildir. Yediklerinizden yer, içtiklerinizden içer. [36]

34- Yemin olsun ki, eğer sizin gibi bir beşere itat ederseniz, o takdirde siz muhakkak ki hüsrana uğrayanlardan olursunuz. [37]

35- Siz ölüp toprak ve kemik olduğunuz zaman tekrar dirilip çıkarılacağınızı mı vaad ediyor? [38]

36- Heyhat, o vaadolunduğnuz şey ne kadar uzak! [39]

37- Dünya hayatından aşka hayatımız yoktur. Ölürüz, yaşarız. Biz, diriltilecek değiliz. [40]

38- O Allah'a karşı yalan uyduran bir adamdan başka bir şey değildir. Biz, ona inananlar değiliz."
Allah Teala bu âyet-i kerimelerde, Nuh aleyhisselamdan sonra gönderilen Peygamberin kavminin de, zenginlikleriyle sımanın, öldükten sonra dirilmeyi inkâr eden, yaşamayı sadece dünya hayatından ibaret sanan ve bunların aksini söyleyen Peygamberlerini yalanlayan, hafife alan bir kavim olduğunu beyan ediyor. [41]

39- O Peygamber: "Rabbim, beni yalanlamalarına karşı bana yardım et." dedi.
Nuh aleyhisselamdan sonra Salih ve Hud Peygamber de kavminin inkarcılıkta ısrar ettiklerini görünce onların

düzelmelerinden ümidi kesmiş ve rabbine yönelerek kendisine yardım etmesini dilemiştir. [42]

40- Allah da: "Onlar az sonra mutlaka pişman olacaklar." dedi. [43]

41- Derken, hak ettikleri çığlık onları kıskıvrak yakalayıvcrdi. Böylece biz onları çerçöp haline getirdik. U/ak olsun Allah'ın rahmetinden o zalim kavim!
Peygamberin duası üzerine Allah Teala ona şöyle dedi: "Pek yakında o inkarcılar pişman olacaklardır. Kendilerine indireceğimiz azapla helak olup gideceklerdir."
Bunun üzerine o kavmi, hak ettikleri bir çığlık ve şiddetle esen bir rüzgâr yakalayıverdi ve onları, sel üzerinde sürüklenen çerçöp haline getirdi. Zira zalim olan bir kavim, Allah'ın merhametinden uzaklaşmayı hak etmiştir. Allah da onlara merhamet etmemiştir. [44]

42- Sonra onların ardından başka nesiller yetiştirdik.
Ad veya Semud kavminden sonra da Lut ve Şuayb aleyhisselamlann kavimleri gibi kavimler gönderilmiştir. Bunlar da kendilerinden önceki ümmetler gibi şimarıp inkârlarında ısrar etmişler ve onlar gibi çeşitli azaplarla helak edilmişlerdir. [45]

43- Hiçbir ümmet ecelini ne öne alabilir ne üc geciktirebilir.
Hiçbir ümmet, helak edileceği vakitten evvel helak olmaz ve helak edileceği vakitten geri de bırakılmaz. Herkes, kendisi için tayin edilen vakitte yok olur. Bu itibarla derhal cezalandırılmayan kâfir ve müşrikler hiç cezalandırılma-yacaklarım sanmasınlar. Onların da bir zamanları vardır. O zaman gelince cezalandırılacaklardır.
Bu âyet-i kerime, Resulullah'a iman etmeyen müşrikleri tehdit etmektedir: [46]

44- Daha sonra Peygamberlerimizi peşpeşe gönderdik. Hangi ümmete Peygamber geldiyse, onu yalanladılar. Biz de onları arka arkaya helak ettik. Onları birer kıssa yaptık. Uzak olsun Allah'ın rahmetinden o iman etmeyen kavim!
Allah Teala bu âyet-i kerimede, çeşitli ümmetlere ard arda Peygamberler gönderdiğini, o ümmetlerin de Peygamberlerini yalanladıklarını ve onlara iman etmediklerini, bu sebeple Allah

Teala'nın da onları helak ettiğini ve kendilerinden sonra gelen insanlar için ibret alınacak birer kıssa haline geldiklerini beyan etmektedir.
Bu peygamberler ve ümmetleri, Hud suresinde, A'raf suresinde ve-diğer surelerde daha teferruatlı bir şekilde zikredilmişlerdir. [47]

45-46- Daha sonra da Musa'yı ve kardeşi Harun'u, Firavun ve erkânına mucizelerimizle ve apaçık bir kuvvetle gönderdik. Fakat onlar kibirlendiler. Zaten kendileri büyüklük taslayan bir kavimdi.
Biz, bu Peygamberlerden sonra da Musa'yı ve kardeşi Harun'u, Firavun'a ve ileri gelen adamlarına delillerimizle ve âsâ vb. apaçık bir kuvvetle gönderdik. Fakat Firavun ve kendisine tâbi olan adamları, bu deliller karşısında böbürlendiler, Musa ve Harun'un Peygamberliklerine iman etmeyi gururlarına yediremedi-ler. Zira onlar, büyüklük taslayan bir kavimdi. Zayıflara zulmederek onları ezerlerdi. [48]

47-"Kavimleri bize kulluk edip dururken, şimdi biz kalkıp, bizim gibi iki beşere mi iman cdccckmişiz?" dediler. [49]

48- Onlar, Musa ve Harun'u yalanladılar. Böylece helak edilenlerden oldular.
Firavun ve adamları: "Biz, kendimiz gibi bir beşer olan Musa ve Harun'un Peygamber olduklarına iman mı edeceğiz? Halbuki onların kavimleri olan İsrailoğullan bizekulluk ediyorlar. Böylece Firavun ve taraftarları. Musa ve Harun'u yalanladılar ve sonunda suda boğularak dünyada helak oldular. [50]

49- Şüphesiz biz Musa'ya, kavmi hidayete ersin diye Tevrat'ı verdik. Şüphesiz biz Musa'ya, kavmi hidayete ersin diye Tevrat'ı verdik. [51]

50- Biz, Mcryemoğlu İsa'yı ve annesini bir mucize yaptık. Her ikisini de oturmaya elverişli, akarsulu, yüksekçe bir yerde barındırdık.
Allah Teala bu âyet-i kerimede, Hz. İsa ve annesinin kıssasına kısaca işaret etmekte, bunların her ikisinin de birer mucize olduklarını beyan etmektedir. Zira Hz.İsa, babasız olarak dünyaya getirilmiş ve Allanın yüce kudretini gösteren bir delil olmuştur.

Aynca âyette, Hz. İsa ve annesi Meryem'in akar suyu bulunan yüksek bir tepede barındırıldıkları beyan edilmektedir,
Âyet-i kerimede zikredilen ve Hz. İsa ile annesi Meryem'in üzerinde bulundukları ifade edilen yüksek tepenin neresi olduğu açıkça zikredilmemiştir. Ebu Hureyre (r.a.)den bu tepenin, Filistin'deki "Remle" şehri olduğu rivayet edilmiştir. Said b.el-Müseyyeb'den ise bu tepenin, Kudüs olduğu rivayet edilmektedir. İbn-i Kesir bu görüşü tercih etmiştir. [52]

51- Ey Peygamberler, temiz ve helal rızıklardan yeyin, Salih ameller işleyin. Şüphesiz ki ben, sizin yaptıklarınızı çok iyi bilirim.
Allah Teala bu âyet-i kerimede, Peygamberlerine, temiz ve helal nzık-1 ardan yemelerini ve salih ameller işlemelerini emretmektedir.
Peygamber efendimiz (s.a.v.) bu âyet-i kerimeyi izah eden bir Hadis-i Şerifinde şöyle buyuruyor:
"Ey insanlar, şüphesiz ki Allah, temizdir ve ancak temiz olanı kabul eder. Allah, Peygamberlerine emrettiğini müminlere de emretmiştir ve şöyle buyurmuştur: "Ey Peygamberler, temiz ve helal nzıklardan yeyin. Salih ameller işleyin. Şüphesiz ki ben, sizin yaptıklarınızı çok iyi bilirim." Ve yine buyunmıştur ki: "Ey iman edenler, size verdiğimiz rıziklarm temiz olanlarından yeyin. [53] Sonra Resulullah, uzunca yolculuk yapan, saçı başı birbirine karışan, kendisini toz bürüyen bir adamdan bahsetti. Bu adam, ellerini göğe kaldırır: "Ey rabbim, ey rabbim." diye ona yalvarır. Halbuki onun yediği de haramdır içtiği de haram, giydiği de haramdır ve haramla beslenmiştir. Artık onun duası nasıl kabul edile-cektir? [54]

52- İşte sizin ümmetiniz bir tek ümmettir. Ben de rabbinîzim. O halde benden korkun.
Bazı müfessirler bu âyet-i kerimeyi şu şekilde izah etmişlerdir: "İşte sizin dininiz budur. Tek bir dindir. Ben de sizin rabbinizim. O halde yalnızca benden korkun." [55]

53- Onlar, dinlerini aralarında parça parça edip çeşitli kitaplara ayırdılar. Her fırka kendi diniyle övünüp sevinir oldu.
Kendilerine Peygamber gönderilen ümmetler, tek bir tün üzerine devam etmeleri yerine, dinlerini çeşitli kitaplar şeklinde ayırdılar. Her fırka, elinde bulunan kitabı kabul edip

diğer fırkaya ait kitabı reddeder oldu. Her fırka kendi dinini beğenip sevinir oldu.
Bu âyet-i kerime, hak dinin tek olmasına rağmen, insanların, bunu parçalayıp birbirleriyle çelişen dinler icad ettiklerini ve herkesin kendi dininden memnun olup diğerinin dinini reddettiğini, böylece insanların da çeşitli fırkalara ayrıldığını beyan ediyor. [56]

54- Onları belli bir süreye kadar, gaflet sarhoşluğu ile başbaşa bırak.
Ey Muhammed, dinlerini bölük pörçük edip, Yahudi, Hıristiyan, Sâbiî gibi çeşitli guruplara ayrılan bu insanları, rabbinin azabı gelinceye kadar, sarhoşlukları ve sapıkhklanyla başbaşa bırak. [57]

55-56- Onlar, kendilerine mal ve oğullar lütfederken iyiliklerine koştuğumuzu mu zannediyorlar? Hayır, onlar işin farkında değiller,
O, dinlerini bölük pörçük edip fırkalara ayrılanlar, kendilerine geçici dünya hayatında verdiğimiz mal ve çocuklardan dolayı kendilerine İyilik yaptığımızı ve bunu, iyi bir din üzerinde bulunduklarından dolayı mı yaptığımızı zannediyorlar? Bilakis onlar anlamıyorlar. Kendilerine verdiğimiz bu şeyler, onlar için bir oyalamadır.
Allah Teala bu âyetlerde, İslâm dinine iman etmeyenlerin, kendilerine verilen nimetlerle şımarmamalannı, Allah'ın kendilerine lütuftu bulunmasının onların buna layık olmalarından değil, geçici dünya hayatında kendilerine bir fırsat verilmesi oiduğunu beyan etmektedir. [58]

57- Rablerinin korkusundan titreyenler, [59]

58- Rablerinin âyetlerine iman edenler, [60]

59- Rablerine ortak koşmayanlar, [61]

60- Başkalarına verdikleri şeyi, Rablcrinin huzuruna çıkacaklarından kalblcri ürpererek verenler, [62]

61- İşte onlar, hayırlı işlerde yarış ederler. Bu yolda önde giderler. * Hz. Aişe (r.anh) diyor ki:

"Ben, Resulullah (s.a.v.)den "Başkalarının verdikleri şeyi, rablerinin huzuruna çıkacaklarından kalbleri ürpererek verenler." âyetinin mânâsını sordum ve dedim ki: "Bunlar, içki içenler ve hırsızlık yapanlar mı?" Resulullah: "Hayır Sıddîk'ın kızı, (Bunlar değil) bunlar, oruç tutan, namaz kılan, sadaka veren insanlardır. Bunlar, yaptıklan amellerin kabul olunmayacağından korkarlar, işte hayırda yanş yapanlar bunlardır." buyurdu. [63]

62- Biz, herkesi ancak gücünün yettiği ile mükellef kılarız. Nczdimiz-dc hakkı konuşan bir kitap vardır. Onlar, haksızlığa uğratılmazlar.
Biz, dünyada hiçbir kimseyi gücünün yetmediği bir şeyle mükellef kılmayız. Herkese gücünün yettiği şeyleri emrederiz. Allah'ı birlemek, onun gönderdiği şeriatla amel etmek ve Peygamberine itaat etmek, kulun gücünün yetmediği şeyler değildir. Bu itibarla herkes yaptığından sorumludur. Ve yaptığından hesaba çekilecektir. Hiç kimse yaptığını inkâr edemez. Zira bizim katımızda gerçekleri konuşan herkesin bir amel defteri vardır. Kimseye yapmadığı şeyleri is-nad edilerek veya yaptıkları eksiltilerek zulmedilmez. [64]

63- Ama kâfirlerin kalblcri bundan gafildir. Onların, bunun dışında yapmakta oldukları başka kotu işler de vardır.
Durum, kâfirlerin düşündüğü gibi değildir. Biz onlara mal ve oğullar verirken, onlara iyilik yapmak için vermedik. Fakat onların kaleleri bu Kur'ana karşı perdelidir. Onlar, bu Kur'an'dan gafildirler. Kafirlerin, Allah'ın razı olmadığı amelleri vardır. Onlar bütün bu amelleri işler dururlar. Veya kâfilerin, şimdiye kadar yaptıkları amelleri dışında amelleri vardır. Onlar, bu amelleri de mutlaka yapacaklardır. [65]

64- Sonunda, zenginlerini azapla yakaladığımız zaman da hemen fer-yad ederler. [66]

65- Onlara şöyle deriz; "Bugün feryad etmeyin. Zira siz, bizim tarafımızdan hiç yardım görmeyeceksiniz, [67]

66- Size âyetlerimiz okunurken arkanıza dönüyordunuz.
Kâfirlerin şımarık zenginlerini ani olarak bir azabla yakaladığımız zaman onlar hemen bağırıp çağırır, sızlanır feryad ederler. Yardımlarına koşulmasını isterler. O zaman

onlara şöyle denir: "Bugün feryad edip yardım istemeyin. Sizlere hak ettiğiniz ceza verilmiştir. Artık sizler bizim tarafımızdan hiçbir yardım görmeyeceksiniz. Sizlerin bu hususta hiçbir mazeretiniz de yoktur. Zira daha önce âyetlerimiz size okunuyordu. Sizler ise onları yalanlıyor ve ökçeleriniz üzerine dönüp gidiyordunuz. Kabe'nin çevresinde yaşamakla böbüleniyordunuz. [68]

67- Yaptıklarınızla böbürleniyor, geceleri toplantılarınızda Kur'an hakkında hezeyanlarda bulunuyordunuz."
Bu âyet-i kerime çeşitli şekillerde izah edilmiştir. Bunlardan biri, mealde zikredilen şekildir.
Diğer bir izah şeklinde ise âyete şu mânâ verilmiştir. "Allah'ın mukaddes kıldığı harem bölgesinde yaşamakla böbürleniyorsunuz "Biz Haremin sakinleriyiz bize hiçbir şey dokunmaz." diyorsunuz. Geceleri çeşitli şekillerde Kabe'nin etrafında eğleniyorsunuz ve Kur'an, Resullullah ye Kabe hakkında hezeyanlarda bulunuyorsunuz." [69]

68- Onlar, hak kelamı Kur'anı düşünmezler mi? Yoksa kendilerine, ünceki atalarına gelmeyenşey mi geldi? [70]

69- Yoksa Peygamberlerini tanımadılar da onun için mi onu inkâr ediyorlar? [71]

70- Yoksa 'Onda delilik var1 mı diyorlar? Hayır, o onlara hakkı getirmiştir. Fakat onların çoğu haktan hoşlanmazlar.
Bu müşrikler, hiç Allah'ın indirdiği kelamını düşünüp ondun ibret almadılar mı? Allah'ın, o Kur'an'da zikrettiği delillerini görmediler mi? Yoksa onlara gelen Peygamber, kendilerinden önce geçmiş atalarına gelmemiş midir ki Peygambere karşı çıkıyor, onu reddediyorlar? Yoksa bu inkarcılar, Muhammed'in kendilerine gönderilmiş bir Peygamber olduğunu idrak edemediler mi? Onun, güvenilen ve doğru söyleyen bir kimse olduğunu bilmiyorlar mı? Ki onu reddediyorlar? Yoksa onlar "Muhammed'de delilik var"mi diyorlar? Onun, mânâsız şeyler konuştuğunu mu iddia ediyorlar?
Hayır, o böyle değildir. Muhammed onlara gerçeği getirmiştir. Gerçeği söyleyen deli olur mu? Fakat ne var ki bu kâfirlerin çoğu, hakkı çirkin görürler. Yoksa bunlar, Muhammed'i de çok iyi tanıyorlar. Deli olmadığını da çok iyi biliyorlar. [72]

71- Eğer hak onların heva ve heveslerine uysaydı, muhakkak gökler, yer ve onlarda bulunanlar fesada uğrardı. Hayır, biz onlara mcdar-ı iftiharları olan Kur'anı verdik. Fakat onlar, kendileri için bir iftihar vesilesi olan bu Kur'an'dan yüz çeviriyorlar.
Şayet hak, müşriklerin heva ve heveslerine uyacak olsa Allah, varlıkları onlann arzuladıkları gibi sevk ve idare edecek olsa, elbette ki gökler, yer ve orada bulunanlar fesada uğrardı ve bozulup giderdi. Zira müşrikler, neyin uygun olduğunu neyin uygun olmadığını takdir edemezler. Böylece herşey karmakarışık olurdu. Bilakis biz onlara, kendileri için bir şeref olan Kur'anı verdik. Zira Kur'an, onlann içinden bir insana verilmiştir. Onlar, bununla iftihar etmelidirler. Halbuki onlar, kendileri için şeref olan bu Kur'an'dan yüz çeviriyorlar.
Bu âyet-i kerimenin son bölümü şöyle de izah edilmektedir: "Bilakis biz onlara, hakkı açıklayan ve onlar için bir zikir olan Kur'an'ı verdik. Fakat onlar bundan yüz çeviriyorlar. Ona uyarak emirlerini tutup yasaklarından kaçınmıyorlar. [73]

72- Ey Muhammed, sanki şen onlardan bir ücret mi istiyorsun? Ra-binin ücreti daha hayırlıdır. O, rızık verenlerin en hayırhsıdır. [74]

73- Şüphesiz ki sen, onları, dosdoğru bir yola davet ediyorsun. [75]

74- Ama âhirete iman etmeyenler, o dosdoğru yoldan saparlar.
Ey Muhammed, sen, kavminden, İslâm'ı tebliğ etme karşılığında bir ücret mi istiyorsun ki onlar, davetini kabul etmekten kaçınıyorlar? Sen onlardan ücret istemiyorsun. Zira rabbinin sana vereceği sevap, dünyanın gelip geçici malından daha hayırlıdır. Rabbin, rızık verenlerin en hayırhsıdır. Senin davetinin karşılığını en hayırlı şekilde verecektir.
Ey Muhammed, şüphesiz ki sen, kavminin müşriklerini, dosdoğru bir yol olan İslâm'a çağırıyorsun. Ancak öldükten sonra dirilmeye ve âhirette hesaba çekileceklerine iman etmeyenler, senin davet ettiğin, dosdoğru yol olan İslâm'dan yüz çevirirler. Onu bırakıp başka yollara giderler. [76]

75- Biz onlara merhamet edip başlarındaki sıkıntıyı gidersek bile, onlar yine de azgınlıkları içinde bocalar dururlar.

Şayet biz, âhirete iman etmeyen bu kâfirlere merhamet edip, başlarına gelen açlık ve kıtlık gibi sıkıntıları giderecek olsak yine de onlar, azgınlıklarında ve rablerine karşı isyanda bocalayıp dururlar. Yaptıklarından vazgeçip hakka yönelmezler, [77]

76- Doğrusu biz onları azapla yakalamıştık da, onlar yine de rablcri-ne boyun eğmemişlerdi. Zaten onlar, Allah'a yalvarinazlar.
Şüphesiz ki biz, müşrikleri sıkıntılara sokarak, onlara kıtlık vererek, ileri gelenlerini Öldürterek azapla yakalamıştık. Fakat onlar yine de rablerine boyun eğmediler. Onlar, boyun eğecek adamlar da değillerdir.
Bu âyet-i kerimenin, ResuluUah'ın, Kureyşlilerin kıtlığa düşmeleri için beddua etmesi, onların da kıtlığa düşmeleri fakat buna rağmen inkârda ısrar etmeleri üzerine nâzi lolduğu zikredilmektedir.
Abdullah b.Mesud diyor ki:
"Şüphesiz ki Allah, Muhammed (s.a.v.)i Peygamber olarak gönderdi ve ona buyurdu ki: "Ey Muhammed, sen onlara şöyle de: "Ben, sizden herhangi bir ücret istemiyorum. Ben, Özenerek, kendiliğinden bir şey yapan kimselerden değimli. [78]
Resulullah, buna rağmen Kureyşl ilerin kendisine karşı çıktıklarını görünce şöyle dua etti: "Ey Allahım, sen onlara karşı bana, Yusufun yedi kıtlık yılı gibi yedi yılla yardım et." Bunun üzerine onları kıtlık yıllan yakaladı. Herşeyle-rini alıp götürdü. Öyle ki kemikleri ve derileri yemeye başladılar. Yeryüzünden göğe doğru duman gibi şeyler yükseliyordu.
Bunun üzerine (Müşriklerin lideri) Ebu Süfyan Resulullah'a geldi ve şöyle dedi: "Ey Muhammed, kavmin helak oldu. Allah'a dua et de onların felaketlerini gidersin." Bunun üzerine Resulullah dua etti ve şöyle buyurdu: "Tekrar bu duruma dönecek misiniz? (Tekrar inkâra dönecek misiniz?)
Diğer bir rivayette şöyle buyuruluyor: "Müşrikler tekrar eski hallerine döndüler. Allah da onlardan, Bedir savaşında intikam akh. [79]
Abdullah b.Abbas diyor ki: "Ebu Süfyan Resulullah'a geldi ve ona "Allah hakkı için, akrabalık bağı için. Biz, dağ kedilerini ve kan'lan yiyor olduk." dedi. Bunun üzerine Allah Teala bu âyet-i kerimeyi indirdi. [80]

77- Nihayet üzerlerine şiddetli bir azap kapısı açtığımız zaman da, hemen ümitsizliğe düşüp donakalırlar.
Âyette zikredilen "Şiddetli azap kapısf'ndan maksat, Abdullah b.Ab-bas'a göre, müşriklerin, Bedir savaşında uğradıkları felakettir. Mücahide göre ise Mekkeli müşriklerin geçirdikleri kıtlık yıllarıdır. Taberi, hadislere dayanarak bu görüşü tercih etmiştir. [81]

78- Sizin için kulaklar, gözler ve gönüller yaratan O'dur. Ne de az şükrediyorsunuz.
Ey öldükten sonra dirilmeyi inkâr eden kâfirler, sizin işiten kulaklarınızı, gören gözlerinizi ve idrak eden kalblerinizi yaratan Allah'tır. Bütün bunları yaratanın, öldükten sonra sizi diriltmesi nasıl imkânsız olur? Siz, bunlara karşı ne de az şükrediyorsunuz? [82]

79- Sizi, yeryüzünde yaratıp yayan O'dur. Siz, ancak O'nun huzurunda toplanacaksınız. [83]

80- Hayat veren de öldüren de O'dur. Gece ve gündüzün değişmesi, O'nun cmriyİcdir. Hiç düşünmez misiniz?
Ey insanlar, yeryüzünde sizi yaratan Allah'tır. Sizler kabirlerinizden diri-lip çıkarıldıktan sonra hesap vermek için onun huzurunda toplanacaksınız. Yarattıklarına can veren ve vadeleri geldiğinde onları öldüren de ancak Allah'tır. Geceyi ve gündüzü değiştiren de O'dur, O halde ey insanlar, hiç düşünmez rnisi-nizki varlıkları yoktan yaratan Allah, onları diriltmeye elbette ki kadirdir. [84]

81- Hayır, onlar öncekilerin dediklerini deyip durdular. [85]

82- Şöyle dediler: "Ölüp toprak ve kemik olduğumuz zaman mı, biz mi o zaman tekrar diriltilecek misiz? [86]

83- Şüphesiz biz de, daha önce atalarımızın tehdit edildiği şeyle tehdit edildik. Bu, öncekilerin efsanelerinden başka bir şey değildir.
Allah'a ortak koşanlar, Allah'ın, kendilerine vermiş olduğu çeşitli nimetleri dünüşüp onlardan öğüt almaları yerine, Peygamberleri yalanlayan geçmiş İlan sibi konuşup durdular. "Bizler ölüp toprak ve kemik olduktan sonra mı? Bizler mi aynen tekrar diriltileceğiz? Doğrusu sen bizleri, önceki

atalarımızın, kendilerine gönderildiklerini söyleyen Peygamberlerin tehditleriyle tehd.t ediyorsun Bu tehditler eskilerden kalma masallardan başka birşey değıl.hr. dediler.
Allah Teala bu âyetlerde, kâfirlerin, inkârlarında nasıl inat ettiklerini, kendilerinden önce helak olan ümmetlerden ibret alma yerine onlan kendi bâtıl dâvalarına delil yapmaya çalıştıklarını beyan ediyor. [87]

84- Ey Muhammcd, de ki: "Eğer biliyorsanız söyleyin bakalım, yer yüzü ve oradakiler kimindir? [88]

85- "Allah'ındır" diyecekler. "Öyleyse hiç ondan korkmaz mısınız de.
Ey Muhammed, kavminin, âhireti yalanlayanlarına de ki: "Eğer biliyorsanız söyleyin bakalım. Yeryüzünün ve orada bulunanların sahibi kimdir? Onlar şöyle diyeceklerdir: "Yeryüzü ve orada bulunanların mülkiyeti AlUıh'a"aittir." De ki: "O halde hiç düşünmez misiniz? Bunlan hiç yoktan yaratanın, onları öl-dükten sonra tekrar diriltmeye kadir olduğunu anlayamaz mısınız? [89]

86- "Yedi göğün rabbi ve yüce arşın rabbi kimdir?" de. [90]

87- "Allah'tır" diyecekler. "Öyleyse hiç ondan korkmaz mısınız?" de.
Ey Muhammed, yine onlara de ki: "Yedi göğün rabbi ve onları kuşatan yüce arşın rabbi kimdir?" de. Onlar sana: "Bütün bunların rabbi Allah'tır." diyeceklerdir. Onlara de ki: "O halde sizler onu inkâr etmenizden, gönderdiği şeyleri ve Peygamberini yalanlamanızdan dolayı sizi cezalandırmasından korkmaz mısınız? [91]

88- "Her şey îçin hakimiyet ve mülkiyetini elinde tutan, dilediğini koruyan fakat kendisinden hiçbir şey korunmayan kimdir? Biliyorsanız söyleyin." de. [92]

89- "Allah'tır" diyeceklerdir. "O aide nasıl aldanıyorsunuz?" de.
Ey Muhammed, de ki: "Herşeyin hazinesi ve mülkiyeti kimin elindedir? Kendisine kötülük yapılmak isteneni koruyan ve kendisinin cezalandırmak istediğini de kimse koruyamayan yüce kudret sahibi kimdir? Eğer biliyorsanız söyleyin bakalım? Onlar: "Her şeyin mülkiyeti elinde olan ve herşeye gücü yeten

Allah'tır." diyeceklerdir. Onlara de ki: "Hangi yönden Allah'ın âyetlerinden yüz çeviriyor ve onun gönderdiği haberleri inkâr ediyor ve Peygamberlerine karşı çıkıyorsunuz? Böylece âdeta sinirlenmiş gibi oluyorsunuz da yalanı doğru gibi görüyorsunuz. [93]

90- Doğrusu biz onlara hakkı getirdik. Fakat onlar yalancıdırlar.
Âyet-i kerimede, getirildiği beyan edilen "Hak"tan maksat, Allah Tea-la'nm, Hz. Muhammed (s.a.v.) ile gönderdiği İslâm dini ve onun nişanesi olan "Laüahe İllallah"tır. Fakat müşrikler "Lailahe İllallah"i bırakıp, Allah ile beraber başka ilahlar olduğunu iddia etmelerinde ve Allah'ın çocuk edindiğini söylemelerinde yalancıdırlar. Allah'a karşı iftira etmektedirler. [94]

91- Allah, çocuk edinmemiştir. Onunla birlikte başka bir ilah ta yoktur. Eğer öyle olsaydı, her ilah kendi yarattığına hükmedip onu istediği yöne götürürdü. Ayrıca onların bir kısmı diğerine üstün gelmeye çalışırdı. Allah, müşriklerin taktıkları sıfatlardan münezzehtir.
Allah Teala bu âyet-i kerimede uluhiyet sıfatına ters düşen ve Allah'a ortak koşanlar tarafında ileri sürülen iftiraları reddediyor, Allah'ın çocuk edinmediğini, böyle birşeyin Allah'a yakışmayacağını, Allah ile beraber başka ilahlar bulunmadığını, aksi takdirde her ilahın kendi yarattığı ile başbaşa kalması gerektiğini ve ilahların birbiriyle çatışarak birbirlerine galip gelmeye çalışacaklarını beyan ediyor ve Allah'ın bu tür sıfatlardan uzak
olduğunu belirtiyor. [95]

92- O, gaybı da bilir, hazin da. Onların koştukları ortaklardan yücedir.
Allah, yaratıkların bilip göremedikleri gayba ait olan şeyleri de bilendir, gözle görülebilecek şeyleri de bilendir. Ve Allah, müşriklerin ortak koştukları şeylerden münezzehtir. Ve yüceler yücesidir.
Müşrikler, söyledikleri sözlerin nereye vardığını bilememektedirler. Gaybı bilen Allah, onların söylediklerinin bâtıl olduğunu ortaya koymaktadır. O halde müşriklerin söylediklerini bırakın ve Allah'ın buyurduklarına yönelin. [96]

93- Ey Muhammcd, de ki: "Rabbim, eğer onlara vaadolunan azabı bana mutlaka göstcreccckscn, [97]

94- Beni o zalim kavmin arasında bulundurma rabbim."
Ey Muhammed, de ki: "Rabbim, eğer sen şu müşriklere vaadettiğin azabı bana da gösterecek olursan, beni de onları helak ettiğin azapla helak etme. Sen beni, o zalim müşriklerin elinde bırakma. Kendilerinden razı olduğun dostlarının içine kat. [98]

95- Biz, onlara vaadettiğimizi sana göstermeye elbette kadiriz.
Ey Muhammed, o müşriklere vaadettiğimiz âcil azabı sana da göstermeye elbette kadiriz. Fakat biz bu azabı, tayin ettiğimiz vakit gelinceye kadar erteliyoruz. O halde sen, vaadedilen şeylerde, onların seni yalanlamalarından dolayı üzülme. [99]

96- Sen kötülüğü en güzel şekilde önle. Biz, onların ne tür sıfatlar uydurduklarını çok iyi biliriz.
Ey Muhammed, bu müşriklerin sana yaptıkları kötülükleri en güzel şeklide önle. Biz onların, Allah hakkında ne gibi şeyler uydurduklarını ve sana nasıl dil uzattıklarını çok iyi biliriz. Biz onları, yaptıklarından dolayı cezalandıracağız.
Âyet-i kerimede zikredilen "Kötülük"ten maksat, müşriklerin Resulul-lah'a yaptıkları çeşitli eziyetler, onu yalanlanılan ve ona çeşitli adlar takmalarıdır. Müşriklerin yaptıkları bu kötülükleri "En güzel şeklide Önlemek"ten maksat ise, Mücahide göre, müşriklerin Resulullah'a yaptıklarına onun aldırış etmemesidir.
Mücahid'den nakledilen diğer bir görüşe göre ise Resulullah'm onlara selam vermesidir. Hasan-ı Basrî'ye göre ise, öfkesini yenmesidir. [100]

97- Ey Muhammed, de ki: "Rabbim, şeytanların vesvesesinden sana sığınırım." [101]

98- Rabbim, yanımda bulunmalarından da sana sığınırım."
Ey Muhammed, de ki: "Rabbim, Şeytan1 in düiiüklemelerindcn sana sığınırım. Şeytan'ın, işlerime karışmasından da sana sığınırım."
Allah Teala bu âyetlerde, Resulullah'm, Şeytan'ın şerrinden kendisine sığınmasını emretmektedir. Zira Şeytan'ın şerrinden emin olmak için herhangi bir maddi tedbir alma imkânı yoktur.

Ayrıca şeytanlar, güzel sözle bertaraf edilecek varlıklar da değillerdir. Peygamber efendimiz (s.a.v.) dua ederken Şeytanın şerrinden rabbine sığınırdı ve şöyle dertli:
"Kovulmuş Seylan'ın dürtüklemesinden, şişirmesinden ve üflemesinden, herşeyi işiten ve bilen Alah'a sığınırım. [102]Peygamberimizin diğer bir Hadis-i Şerifinde ise şöyle dua etliği rivayet edilmektedir.
"Ey Allahım, üzerime bina yıkılmasından sana sığınırım. Yüksek bir yerden düşüp ölmekten sana sığınırım. Boğulmaktan, yanmaktan ve ihtiyarlıktan sana sığınırım. Ölüm ânında şeytanın beni çarpmasından sana sığınırım. Semn yolunda mücadele vermekten kaçarak ölmekten sana sığınının. Isıtılarak ölmekten sana sığınırım. [103]

99- Müşriklerin birine ölüm geldiği zaman şöyle der: "RabbİIm, beni dünyaya geri gönderiniz, [104]

100- Ki, terkettiğim dünyada salih amel işleyeyim. "Hayır, hayır. Bu bir laftır. O bunu söylemektedir. Onların, dİriltilccckleri güne kadar, geçirecekleri bir berzah alemi (kabir hayatı) vardır.
Müşriklerin birine ölüm gelip çattığı zaman, Allah'ın azabına düşeceğini yakinen anlayınca, geçmişteki yaptıklarına pişman olur ve şöyle der:
"Rabbim, beni bırakınız da, gemişte yapmamış olduğum salih amelleri işleyeyim." Fakat onun bu isteği kabul edilmez. Söylediği şeyler boş sözden öteye geçmez. O ölür, kabir âlemine gider ve dirilinceye kadar orada kalır.
Katade bu âyet-i kerimeleri izah ederken, şöyle demiştir: "Böyle söyleyen kişi dünyada ailesine, kabilesine dönmek için veya dünya malını biriktirmek için yahut şehvanî arzulanın gidennek için dönmek istememektedir. Salih amel işlemek için istemektedir. Fakat o fırsat ona verilmeyecektir.
Abdurrahman b.Zeyd diyor ki: "Ölüm halinde olan her zalim bu sözü söyleyecektir." [105]

101- Sur'a üfürüldüğü zaman, aralarında soy bağı kalmaz ve bibirlc-rinc de birşey soramazlar.
Sur'a iki defa üflenecektir. Birinci üflenişinde dünya'hayatı ona erecek ve herşey yok olacaktır. İkinci üflenişinde ise insanlar ve yükümlü olan diğer varlıklar dirilip kabirlerinden çıkacaklar ve Allah'ın huzuruna varıp hesap vereçeklerdir. Bu âyet-i

kerimede zikredilen "Üfleme"den maksadın birinci sur'a mı yoksa ikinci sur'a mı üflenme olduğu hakkında iki görüş zikredilmiştir.
Said b.Cübeyr, Süddî ve Abdullah b.Abbas'a göre buradaki sur'a üfle-mekten maksat, sur'a birinci defa üflenmesidir. Said b.Cübeyr diyor ki: "Bir adam Abdullah b.Abbas'a geldi ve ona: "Allah Teala'nm, bir âyet-i kerimede "O gün aralarında soy bağı kalmaz ve birbirlerine de bir şey soramazlar." buyurduğunu, başka bir âyette ise "Kullar birbirlerine yönelip sorarlar. [106] buyurduğunu işittim." dedi. (Yani, birinci âyettehiç kimsenin kimseyle ilgisinin olmayacağı, birbirlerine bir şey soramayacaklan belirtiliyor, ikinci âyette ise insanların birbirlerine yönelip soru soracakları beyan ediliyor bundan maksat nedir?) Abdullah b.Abbas ise ona şöyle cevap verdi: "O gün onlar birbirlerine de birşey soramazlar." ifadesi, sur'a birinci defa üflendiğinde kimsenin kimseye birşey sormayacağını beyan etmektedir. Zira yeryüzünde hiçbirşey kalmayacak ki, soy bağı bulunmuş olsun veya insanlar birbirlerine birşey sorabilsinler.
"Kullar birbirlerine yönelip sorarlar." ifadesinde ise, cennete girdikten sonra birbirlerine herhangi bir şey sorabileceklerini beyan eüer.
Abdullah b.Mes'ud'a göre ise, bu âyetteki "Sur'a üflemek"ten maksat, sura ikinci defa üflenmesidir. İşte o zaman bütün insanlar birbirlerinden kaçacaklar ve kimse kimseyi tanımayacaktır. İnsan, en yakın dostundan ve akrabasından kaçacaktır. [107]

102- Kimlerin tartısı ağır gelirse, işte onlar, kurtuluşa erenlerin ta kendileridir. [108]

103- Kimlerin de tartıları hafif gelirse, işte onlar, kendilerini ziyana sokanlardır. Cehennemde ebediyyen kalacaklardır. [109]

104- Ateş onların yüzlerini yalar. Onların orada yüzleri kavrulup, dişleri sırıtır kalır.
Kıyamet gününde kulların amellerini tartan adaletli teraziler kurulacaktır, işte o gün kimin sevabı günahından ağır galirse onlar kurtuluşa ereceklerdir. Cehennem azabından kurtulup cennete konacaklardır. Kimin de kötülükleri iyiliklerinden ağır gelişe işte onlar, kendilerini hüsrana uğratanlardır. Onlar, cehennemde ebedi olarak kalacaklardır. Yüzlerini cehennem ateşi

yalayacak ve onlar orada, cehennemin ateşiyle yüzler kavrulmuş olarak bulunacaklar, dişleri de sırıtıp duracaktır.
Ebu Saîd el-Hudrî, Resulüllah'ın, bu âyetin son bölümünü şöyle izah ettiğini rivayet etmektedir:
"Ateş, cehennemlik kimsenin yüzünü pişirir. Böylece üst dudağı kasılır ve başının ortasına vanr. Alt dudağı ise sarkar ve göbeğine değer." [110]

105- Allah: "Âyetlerim size okundu da, siz onları yalanladınız değil mi?" der.
"Allah Teala: "Bizi tekrar dünyaya döndür de salih ameller işleyelim." diyen kâfirlere şöyle der: "Daha önce sizlere, Kur'an'da gönderdiğim âyetlerim okunmamış mıydı? Onlarda bu durumlar size haber verilmişti, akat siz o halleri yalanlıyordunuz." [111]

106- OnJar şöyle derler: "Ey rabbimiz, bize kötülüğümüz galip geldi. Biz, sapık bîr kavim olduk. [112]

107- Rabbimiz, bizi buradan çıkar. Eğer tekrar inkâra dönersek, gerçekten zalimler oluruz."
Bu âyet-i kerime şu şekillerde izah edilmiştir: "Rabbimiz, bizim bedbahtlığımız bize galip geldi de sapık bir kavim olduk."
"Rabbimiz, alın yazımız bize galip geldi de sapık bi kavim olduk."
İbn-i Cüreyc diyor ki: "Bize rivayet edildiğine göre, cehennemlikler önce cehennem zebanilerine seslenerek: "Rabbinize dua edin de azabımızdan bir gün olsun hafifletsin." derler[113] Zebaniler, Allah'ın dilediği kadar susarlar ve belli bir zaman sonra onlara şöyle cevap verirler: "Hadi dua edin." Kâfirlerin duası ise sapıklıktan başka bir şey değildir. [114] "Sonra cehennemlikler, cehennemin baş zebanisine seslenirler: Ey Mâlik, hiç olmazsa rabbin, canımızı alsın." Mâlik ise onlara kırk yıl cevap vermez. Sonra şöyle der: "Siz bu azapta bekletileceksiniz. [115]Sonra, cehennemliklerin içinden bedbaht olanlar rablerine seslenirler ve şöyle derler: "Ey rabbimiz, bize kötülüğümüz galip geldi. Biz, sapık bir kavim olduk." "Ey rabbimiz, bizi buradan çıkar. Eğer tekrar inkâra dönersek gerçekten zalimler oluruz."
Allah onlara, dünyanın var olduğu müddet kadar bir zaman cevap vermez. Sonra da onlara şu cevabı verir; "Kesin sesi. Benimle konuşmayın." [116]

108- Allah onlara şöyle der: "Kesin sesi, oturun yerinizde. Benimle konuşmayın. [117]

109-110- Çünkü kullarımdan bir zümre vardı. Onlar: "Rabbimiz, biz iman ettik. Bizi bağışla, bize merhamet et. Sen merhamet edenlerin en ha-yırlısısın." derlerdi de siz onları alaya alırdınız. O kadar ki bu davranışınız, beni anmayı unutturdu. Siz onlara hep gülüyordunuz. [118]

111- Bugün de ben onları, sabırlarının karşılığı olarak kurtuluşa ermekle mükâfatlandırdım."
Cehennemden çıkmak isteyen kâfirlere, âhirette Allah Teala'nın cevabı şöyle olacaktır. "Cehennemin içinde sinip kalın. Benimle konuşmayın. Zira kullarımdan bana iman eden gurup dünyada iken şöyle diyorlardı: "Rabbimiz, biz sana, Peyamberlerine ve Peygamberlerinin senin nezdinden getirdiklerine iman ettik. Sen bizim günahlarımızı bağışla. Sen bize merhametli davran. Sen, merhamet edenlerin en hayırlısısm. Sen bize azap etme."
Siz sapıklar ise dünyada iken onları alaya alıyordunuz. Öyle ki onlan alaya almanız, beni hatırlamayı bile size unutturuyordu ve sizler onlara güveniyordunuz.
Ey müşrikler, işte bugün de ben onlan, dünyada çeşitli eziyet ve zahmetlere sabretmelerine karşılık kurtuluşa ermekle mükâfaatlandinyorum. O da cennete erişmektir. [119]

112- Allah: "Ycryüzühdc yıl olarak ne kadar kaldınız?" der. [120]

113- Onlar da: Bir gün veya bir günün bir bölümü kadar kaldık. Hesaplayanlara sor." derler. [121]

114- Allah şöyle dedi: "Sadece az bir zaman kaldınız, keşke bilseydiniz. [122]

115- Sizi boşuna yarattığımızı ve huzurumuza çıkarılmayacağınızı mı sandınız?"
Allah, cehennemlik kâfirlere şöyle der: "Dünyada iken yeryüzünde kaç yıl kaldnız?" Onlar ise âhiretteki azabın dehşetinden ve oradaki hallerin şiddetinden, dünyada uzun bir zaman kaldıklarını unutacaklar, orada çok az bir zaman kaldıklarını sanacaklar ve şu cevabı vereceklerdir: "Biz

dünyada bir gün veya bir günün bir bölümü kadar kaldık. Sen, bunları sayan Meleklere veya o zamanı hesap edenlere sor."
Bunun üzerine Allah da onlara şöyle diyecektir. "Şayet sizler, yeryüzünde ne kadar kaldığınızı bilen kimseler olsanız anlardınız ki sizler orada, âhiret hayatına göre az bir zaman kaldınız. Keşke bunu bilmiş olsaydınız. Geçici dünya hayatını, ebedi olan âhirete tercih etmezdiniz. Böylece kötü davranışlarınızla Allah'ın gazabını hak etmezdiniz.
Ey cehennemlikler, sizleri boşuna yarattığımızı ve sizleri tekrar diriltip bir araya getiremeyeceğimizi mi sanıyordunuz? [123]

116- Gerçek hükümran olan Allah, pek yücedir. Ondan başka hiçbir ilah yoktur. O, kerim olan Arş'in rabbidir.
Herşeyin gerçek hükümranı olan Allah, müşriklerin vasıflandırmalarından münezzehtir, yücedir. Ondan başka hiçbir ilah yoktur. O, herşeyi kuşatan, rahmet ve hayınn kaynağı olan Arş'ın rabbidir. O halde o nasıl çocuk edinir? Ondan başka nasıl bir ilah olabilir? [124]

117- Kim, Allah'la beraber bir başka ilaha taparsa ki, onun buna dair hiçbir delili yoktur. Onun hesabı ancak rabbinin nezdindedir. Kâfirler, elbette kurtuluşa eremezler.
Allah Teala bu âyet-i kerimede, kendisine ortak koşanları tehdit ediyor ve onları, bizzat kendisinin hesaba çekeceğini beyan ediyor. Kendisine ortak koşanların, ellerinde herhangi bir delilleri bulunmadığım bildiriyor. [125]

118- Ey Muhammcd, de ki: "Rabbim, bağışla, merhamet et. Sen, merhamet edenlerin en hayırhsısın."
Ey Muhammed, de ki: "Rabbim, sen, affmi a günahlarımı ört. Tevbemi kabul ederek ve yaptıklarıma karşı beni cezalandırmayarak bana merhamet et. Zira sen, merhamet edenlerin en hayırhsısın.
Allah Teala bu âyet-i kerime ile Resulullah'a ve onun şahsında biz ümmetine, nasıl dua edeceğimizi öğretiyor. [126]